

264354 - Kaderi Değiştirmek Mümkün müdür? Kader Bize Hükmettiği Halde Biz Nasıl Seçme Özgürlüğüne Sahip Oluruz?

Soru

Bu dünyada olan her şeyi yüce Allah yazmış mıdır? Şayet durum böyle ise o zaman biz neden seçme hakkına sahibiz? Eğer kaderi değiştiremiyorsak bunun faydası nedir? Sevdiğim ve saydığım bir kişiye bir haberi verdiğim takdirde kalp krizi geçirebilir, onun ölümüne neden olabilir veya bunun bana zararı olabilir. Böyle durumlarda haberi vermek gerekir mi?

Detaylı cevap

Birincisi:

Bu dünyada olan ve olacak her şeyi yüce Allah onu bilmiş ve kendi katında yazmıştır. Bu hususa dört derecesiyle kader denir:

Yazma, Bilme, Dileme, Bunu Yaratılanlara Nispet Etme ve Oluşturma

Yüce Allah şöyle dedi: “Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.” (Kamer 49)

“Gaybın anahtarları yalnızca O’nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah’ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz’da) olmasın.” (Enam 59)

“Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah’a göre kolaydır.” (Hadid 22)

“Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” (Tekvir 29)

Abdullah b. Amr b. As r.a'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah s.a.v'in şöyle dediğini işitmiştir:

“Allah mahlukatın miktarlarını, göklerle yeri yaratmadan elli bin sene önce yazdı. Arşı da su

üzerinde idi.” (Muslim 2653)

İkincisi:

Bu tür kaderin değişmesi mümkün değildir. Örnek olarak yüce Allah bir kimsenin mümin veya kafir olarak öleceğini takdir etmişse ya da falan kişiye on çocuk olacağını takdir etmişse kesinlikle bunu değiştirmek mümkün değildir. Çünkü böyle bir değişiklik söz konusu olursa bu değişiklik Allah’ın ilmini, iradesini ve yüceliğini zedeler. Bilakis Allah’ın dilediği olur, dilemediği de olmaz.

İbn Abbas r.a'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir:

Bir gün Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bineğinin terkisinde oturuyordum. “Ey çocuk! Sana birkaç kelime öğreteceğim. Sen Allah’ı (dinini) koru ki Allah da seni korusun, sen Allah’ı (dinini) koru ki Allah’ı yanında bulasın. İstedığın zaman Allah’tan iste, yardım dilediğin zaman Allah’tan yardım dile. Bil ki, bütün insanlar eğer sana bir şeyle fayda vermek üzere toplansa, sana ancak Allah’ın senin lehine yazdığı şey ile fayda verebilirler ve eğer sana bir şey ile zarar vermek üzere toplansalar ancak Allah’ın senin aleyhine yazdığı şeyle sana zarar verebilirler. Kalemler kaldırıldı ve sahifeler kurudu.” (Tirmizi 2516)

Kaderin diğer derecesi ise meleklerin elindeki sayfalara yaratılışın miktarlarını yazmalarıdır.

Abdullah b. Mesud r.a şöyle dedi: Bize Rasulullah s.a.v şöyle dedi ki o sadık (doğru söyleyen) ve masdukdur (tasdik edilendir):

“Şüphesiz sizden birinizin yaratılış evreleri annesinin karnında kırk günde tamamlanır. Sonra orada o kadar bir müddet de bir pıhtı olur. Sonra o kadar müddet de orada bir parça et hâline gelir. Sonra melek gönderilir ve kendisine ruh üfürülür. Meleğe dört kelime emrolunur: Rızkını, ecelini, amelini ve şaki yahut saîd olacağını yazması. Kendinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki sizden biriniz cennetliklerin yaptığını yapar, hatta cennetle kendisi arasında bir arşından başka mesafe kalmaz fakat kitap onu geçmiş bulunur da cehennemliklerin yaptığını yapar cehenneme girer. Ve yine muhakkak ki, sizden biriniz cehennemliklerin yaptığını yapar, hatta cehennemle kendisi arasında bir arşından fazla mesafe kalmaz fakat

kitap onu geçmiş olur da cennetliklerin yaptığını yapar cennete girer.” (Buhari 3208, Muslim 2643)

Burada kaderin değiştirildiğine dair bir husus gözükmemektedir. Bu da sadece meleklerin sahifelerde yazdıkları kaderle ilgilidir. Örneğin sahifelerde birinin hastalanacağı yazılmıştır fakat bu kimse dua ettikten sonra Allah ona sıhhat verir ve o hastalanmaz. Veya birinin ömrünün altmış yaş olacağı yazılır fakat bu kimse akrabalarına iyi davranır, ömrü yetmiş yaşa kadar uzar. Bu meleklerin sahifelere yazdıkları kader türü olup değişmesinde sakıncası yoktur.

Bu husus, Levh-i Mahfuz'daki kaderin değişimiyle ilgili olmadığı gibi Allah'ın bilgisinin değişimi anlamına gelmez. Şüphesiz yüce Allah o kişinin o şeyi yapacağını önceden bilir ve duasıyla şifa verir veya yaptığı iyilikle ömrünü uzatır. Kısacası Levh-i Mahfuz ve Allah'ın ezeli ilminde bir değişiklik olmaz. Ancak meleklerin elindeki sahifelerin değişimi konusu sabit olup delili mevcuttur.

Selman r.a'dan rivayetle Rasulullah s.a.v şöyle dedi: *Duadan başka bir şey kazayı geri çevirmez, iyilikten başka bir şey ömrü arttırmaz.*” (Tirmizi 2139, Ahmed 22386, İbn Mace 90) Sevben rivayeti ise: “Duadan başka bir şey kaderi geri çevirmez...” (Elbani Hasen demiştir) .

Üçüncüsü:

Şeylerin kaderde yazılı olduğu gerçeği ile bunları yaparken bir seçeneğimiz olduğu gerçeği arasında bir çelişki yoktur. Bizler ne yazıldığını bilmiyoruz, eylemde tam bir özgürlük ve seçme hakkı hissediyoruz ve bununla zorunlu hareket arasında ayırım yapıyoruz. Kalbin ve bağırsakların istem dışı hareketleri ile ve ellerimiz, ayaklarımız, gözlerimiz veya başka şeylerle yaptığımız istemli hareketler arasındaki farkı hissediyoruz.

Bu nedenle kişi, kendi tercihiyle yaptığı eylemlerden sorumlu tutulur çünkü iyilik yapabildiği gibi kötülük de yapabilir. Kaderinde yazılı olduğunu bahane ederek bir şeyi yapmaya mecbur olduğunu iddia edemez. Çünkü yazılanı, ancak eylem meydana geldikten sonra bilebilir. Mesela bir günah işlendikten sonra kişinin dua edip bağışlanma dileyeceği, Allah'ın da bunu affedeceği yazılabilir. Kişi bundan sonra istikamet üzerinde kalır ve ıslah olur. Bu nedenle sahabeler, Allah

onlardan razı olsun, Nebi s.a.v'e şöyle sormuşlar: "Kitapta yazılana güvenip çalışmayı bırakmamız gerekmez mi?"

Nebi s.a.v şöyle cevap verdi: "Çalışın! Herkes *yaratıldığı* şeye *müyesser* (muvaffak) *kılınmıştır*. Saadet ehli olanlar, saadet ehlinin eylemlerin muvaffak olurlar; bedbahtlık ehli de bedbahtlık eylemlerine müyesser ve muvaffak olurlar." Sonra şu ayeti okudu: "Elinde bulunandan verene, Allah'a karşı gelmekten sakınana, en güzel söz olan Allah'ın birliğini doğrulayana en kolayı kolaylaştırırız. Ama, cimrilik edene, kendini Allah'tan müstağni sayana, en güzel sözü yalanlayan kimseye güçlüğe uğramayı kolaylaştırırız." (Buhari 4949, Muslim 2647)

İnsanın bu hayatta yapması gereken tek şey *falán husus benim için yazılmış mı, yazılmamış mı* konusuna bakmadan çaba sarf edip çalışmasıdır. Şüphesiz Cennetin makamları ümitlerle değil amellerle elde edilir.

Eğer yazmak işi aklınızı meşgul ediyorsa biliniz ki Allah insana salih ameller işlemeyi ve cehennemliklerin işlerini yapmamayı farz kılarak bunu emretmiştir. Bu husus, kişinin çalışması için yeterli bir motivasyondur.

Meydana gelen her şeyin kader kapsamında olduğunu bilmek, musibet esnasında insanın gönlüne bir huzur bırakır ve böylece insan ümidini kesmez. Şöyle yapsaydım şöyle olurdu, demez. Yüce Allah şöyle dedi: "Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeysiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şırmarmayasınız diye (böyle yaptık.) Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez." (Hadid 22-23)

Dördüncüsü:

Arkadaşınızla ilgili sorunun cevabı: Eceli Allah katında yazılı olup bilinir ve değişmez fakat olaylar sebepleriyle birlikte yazılır. Örneğin bir kişinin ölümü falan kişiden aldığı haberle, hastalıkla, cinayetle, yanarak vb. sebeple olabilir. Ölüm yazıldığı üzere gerçekleşir.

Burada tekrar şunu söyleriz: Yazılan bir şeyi araştırmanın bir faydası yok çünkü kaderin ne olduğunu kimse bilmez. Bilakis şeriatta araştırma yapılır. Soru şu şekilde olabilir: Onun ölümüne neden olacak ya da ona veya bana zararı olacak bir haberi vermem caiz midir?

Haberin mahiyeti ve bu kişiyle olan ilişkisi bilinmeden bu soruya cevap verilemez. Belki de soru, uyarılması gereken bir günahla ilgili ya da susulması caiz olmayan bir konu da olabilir. Bir erkeğin çok sevdiği bir kadınla yıllarca evli kaldığını ve sonrasında bu kadının onun süt kardeşi veya teyzesi olduğunun anlaşıldığını varsayalım. Bu durumda evli kalmaları caiz değildir, bu durumu ona söylemekten başka çaremiz yoktur çünkü onunla evli kalması zina yapması anlamına gelir.

Bu yüzden kişinin ölmesini sağlayacak muhtemel bir haberden kaçınmak mümkünse iyi olur.

Demek istiyoruz ki yukarıda zikredilen her mesele bilhassa ilim ehline sunulmalı ki onlar da bu konuyu inceleyip bildirmenin vacip olup olmadığını, ertelemeinin caiz olup olmadığını veya direkt vacip olup olmadığını anlasınlar. Allah bizi ve sizi muvaffak kılsın.

En iyisini Allah bilir.